

روزشمار جنگ

جمعه

۲۶ اردیبهشت ۱۳۵۹

۱ رجب ۱۴۰۰

۱۶ مه ۱۹۸۰

۴۶۵

شرکت صادق قطب‌زاده وزیر امور خارجه ایران در گردهمایی وزرای امور خارجه کشورهای اسلامی و کوشش برای طرح مسئله امریکا که به جهت‌گیری مطلوب ایران در این گردهمایی منجر شود، مهم‌ترین اقدامات امروز ایران در ارتباط با امریکا محسوب می‌شود، ولی شواهد نشان‌دهنده تحقق این مقصود نیست.

وزیر امور خارجه ایران ساعت ۲۲:۳۰ امشب، برای شرکت در گردهمایی مزبور وارد اسلام‌آباد شد.^۱ وی که در فرودگاه مهرآباد قبل از عزیمت در پاسخ به خبرنگاران اعلام کرده بود مسئله جنایات امریکا در ایران را در گردهمایی اسلامی اسلام‌آباد مطرح خواهد کرد* و یقین دارد این گردهمایی حمله و تجاوز نظامی امریکا به قصد آزادی گروگان‌ها در ایران را محکوم خواهد کرد، در فرودگاه اسلام‌آباد، در مورد نحوه طرح مسئله بحران ایران و امریکا از طرف ایران در این گردهمایی، گفت: مسئله ممکن است به دو صورت مطرح شود، یکی اینکه ما مسئله را طرح خواهیم کرد و دیگر آنکه دیگر کشورها مطرح کنند. در مورد دوم ما فعلاً نمی‌توانیم اظهار نظر بکنیم. آنچه برای ما مطرح است و ما در آنجا طرح خواهیم کرد درحقیقت رسیدگی به مداخلات سیاسی و نظامی امریکا در ایران می‌باشد و ما مسئله را از این جنبه بیان خواهیم کرد، برای اینکه علت بحران همین مسائل است و آنچه بعداً اتفاق افتاده معلول است. قبل از رسیدگی کامل به علت نمی‌توان به معلول رسیدگی کرد. قطب‌زاده افزود: قطعنامه‌ای برای محکوم کردن اقدامات امریکا در ایران تسلیم این گردهمایی خواهد شد.^۲

* یادآوری می‌شود قطب‌زاده پیش از ظهر روز گذشته، با امام خمینی دیدار کرد. به نوشته روزنامه اطلاعات: «در این دیدار که در اقامتگاه امام انجام گرفت صادق قطب‌زاده گزارشی از چگونگی تشکیل گردهمایی فوق‌العاده غیرمتمهدها در ایران برای رسیدگی به تجاوز امریکا به ایران و وضع خارجی کشور تسلیم امام کرد. وی همچنین در این دیدار نظر امام خمینی را در مورد گردهمایی اسلامی پاکستان استفسار کرد.» [روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۹/۲/۲۷، ص ۱]

در همین حال امروز، آقاشاهی وزیر امور خارجه و رئیس هیئت نمایندگی پاکستان در گردهمایی وزرای امور خارجه کشورهای اسلامی، در یک نشست مطبوعاتی گفت: تلاش برای آزادساختن گروگان‌های امریکایی در اذهان هیئت‌های نمایندگی شرکت‌کننده در گردهمایی به مقیاس وسیعی وجود دارد. شرکت‌کنندگان در گردهمایی درعین حال که مایل به یافتن راه‌هایی برای حل مسئله گروگان‌ها هستند با اقدام نظامی و اعمال مجازات علیه ایران مخالف‌اند. آقاشاهی در پاسخ این پرسش که آیا گردهمایی قادر خواهد بود در مسئله ایران، امریکا و مداخله نظامی شوروی در افغانستان به توافق عمومی برسد، گفت: عقاید متفاوت‌اند، اما همه هیئت‌ها اولویت را بر حفظ وحدت در طیف کشورهای اسلامی قرار داده‌اند.^۳

۴۶۶

باتوجه به اینکه طبق گمانه‌زنی‌ها، طرح مسئله ایران و عراق در گردهمایی اسلام‌آباد از طرف عراق قطعی است و با در نظر گرفتن توانایی‌های دیپلماسی عراق و بافت سیاسی حاکم بر کشورهای شرکت‌کننده در این گردهمایی، پیش‌بینی می‌شود ایران مشکل زیادی در مقابله با دیپلماسی عراق در این گردهمایی داشته باشد.

خبرنگار خبرگزاری پارس در آستانه برگزاری گردهمایی وزیران امور خارجه کشورهای اسلامی در اسلام‌آباد پاکستان، مصاحبه‌ای با صادق قطب‌زاده وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، انجام داد و در آن با اشاره به این موضوع، درباره نوع برخورد ایران سؤال کرد. قطب‌زاده در پاسخ گفت: «ما مواضع خود را نسبت به کشور عراق بیان خواهیم کرد. ما همیشه نظر کشورمان در مورد عراق را اعلام کرده‌ایم. دولت عراق یک حکومت جنایتکاری است که برخلاف نظر مردم عراق در این کشور حکومت می‌کند. این دولت یک عامل امپریالیسم جهانی و صهیونیسم بین‌الملل است و در حقیقت دست‌انهدار خلیج فارس است و این دولت تاکنون مرتکب جنایات بی‌شماری شده است. خفقان و کشتار در عراق به حد نهایت رسیده است. این کشور متأسفانه در امور داخلی ما هم دخالت می‌کند، به حریم مرزی ما تجاوز می‌کند و خرابکار به ایران می‌فرستد. ما همه این مسائل را در گردهمایی اسلامی مطرح خواهیم کرد.»

قطب‌زاده درباره میانجیگری سازمان آزادی‌بخش فلسطین میان ایران و عراق بار دیگر تأکید کرد: «این موضوع به هیچ وجه صحت ندارد، ما هیچ‌گونه میانجیگری را نمی‌پذیریم و بارها هم این مسئله را اعلام کرده‌ایم. اصلاً این مسئله برای ما مطرح نیست. ما تصمیم خود را در مورد عراق گرفته‌ایم و این تصمیم هم قاطع و نهایی است.»^۴ یادآوری می‌شود قطب‌زاده قبل از عزیمت به اسلام‌آباد، در فرودگاه مهرآباد نیز در جواب به این سؤال که آیا خبری در زمینه تمایل به میانجیگری یک مقام ثالث میان ایران و عراق در این گردهمایی به وی رسیده است، گفت: «من بارها موضع ایران در قبال مسئله عراق [را] اعلام کرده‌ام و بار دیگر نیز می‌گویم که حکومت عراق یک حکومت جنایتکار است و مسلماً سازش با این چنین حکومتی در قاموس ما نیست.»^۵

۴۶۷

درحالی که عوامل عراق در داخل ایران به اقدامات ایذایی و خرابکارانه ادامه می دهند، در عراق نیز در سطح تبلیغات علیه ایران نوعی مشابه سازی صورت می گیرد.

روز گذشته، خبرگزاری عراق اعلام کرد مطبوعات این کشور اعترافات یک عامل مزدور ایرانی عضو حزب اسلامی الدعوه، به نام احمد عزیز را همراه با عکس او انتشار داده اند. در این گزارش که خبرگزاری فرانسه نیز به نقل از خبرگزاری عراق آن را درج کرد، آمده است: «احمد عزیز اعتراف کرده است حزب الدعوه مأموریت داشته، برای قتل مقامات عراقی و انهدام بعضی از مؤسسات دولتی مطالعات لازم را انجام داده و گزارشی برای مقامات ایرانی تهیه کند. وی همچنین اعتراف کرده است سلاح هایی نظیر هفت تیر، نارنجک و سلاح های بی صدا را که از ایران دریافت کرده است میان سلول های حزب توزیع کرده است.» در گزارش اضافه شده است: «هفته گذشته نیز اعترافات یک مزدور دیگر ایرانی در عراق انتشار یافته بود.»^۶

علاوه بر آنچه برای تبلیغات طراحی می شود، مقامات عراقی به شدت کسانی را که عوامل ایران یا ایرانیان می خوانند، تحت مراقبت دارند به گونه ای که در مواردی این مراقبت منجر به دستگیری این افراد می شود. در این زمینه منابع برون مرزی ایران از یک مورد دستگیری در روز جاری خبر داده اند به این شرح که «غیرنظامی مختار داود سلمان از اهالی استان بصره به اتهام فعالیت سیاسی و اسلامی به وسیله مأمورین سازمان امن العمام دستگیر و در بازرسی از منزل وی تعدادی از عکس های امام خمینی و نشریات و اعلامیه علیه حزب بعث کشف که همراه نامبرده جهت تحقیق به بغداد ارسال شده است.»^۷ گزارشی به استانداری خوزستان نیز از صدور یک ابلاغیه هشدارآمیز در «تیپ ۹۹ احتیاط مستقر در قره داغ از توابع سلیمانیه» حکایت دارد.^۸ براساس این گزارش که به اداره کل انتظامی وزارت کشور نیز ارسال شد امروز، تیپ نامبرده «به کلیه یگان های تابعه ابلاغ نموده است تا ایرانیان دستگیر شده را با مراقبت کامل به بغداد اعزام و تحویل دژبان کل نمایند.»^۹

از سوی دیگر، رادیو صوت الجماهیر عراق در بخش عربی خود گزارش داد: «شب گذشته، در یک لوله نفت در استان کرمانشاه انفجاری رخ داد و یک آتش سوزی وسیعی به وجود آورد. خبرگزاری ایران گزارش داد که این آتش سوزی تا بامداد امروز، ادامه داشته است.»^{۱۰} خبرگزاری پارس در این باره گزارش داده بود، ساعت ۲۲:۴۰ پنجشنبه شب، در ۲۴ کیلومتری نفت شهر واقع در چقاحمام، خط لوله نفت شهر - کرمانشاه منفجر و دچار آتش سوزی شد که تا ساعت ۱۰ بامداد، عملیات اطفای حریق ادامه داشت.^{۱۱} نکته مهم در این خبر این است که یک گروه وابسته به عراق که قبلاً در بیروت به ترور مخالفان دولت عراق (آیت الله شیرازی) اقدام کرده بود در تماسی با خبرگزاری فرانسه* مسئولیت این انفجار را برعهده گرفت. سخنگوی این سازمان که خود را به

* خبرگزاری فرانسه قبلاً نام گروهی را که مسئولیت ترور آیت الله شیرازی را به عهده گرفته بود، "جنبش آزادی ملی ایران - سازمان ژوئن سرخ" اعلام کرده بود.

چند نام از جمله "سازمان انقلابی اسلامی" معرفی کرده در تماس تلفنی با دفتر خبرگزاری فرانسه در بیروت، مقامات ایرانی را تهدید کرد که این گونه عملیات‌ها علیه نهادهای ایرانی افزایش خواهد یافت. به گزارش خبرگزاری فرانسه، این سازمان هنگام قتل امام شیرازی (روحانی عراقی ضدبعث مستقر در بیروت) خود را معرفی و از عاملان گروگان‌گیری سفارت ایران در لندن نیز اعلام حمایت کرده بود. این سازمان از سوی دیگر تأیید کرده بود که هواداران آیت‌الله خلخالی را در لبنان ربوده و آنها را کشته است، چون مقامات ایرانی به خواست‌های این سازمان پاسخ مساعد نداده بودند.^{۱۲}

۴۶۸

علاوه بر سه مورد تجاوز هوایی عراق در استان کرمانشاه محدوده پاسگاه گمرک‌نو،^{۱۳} در نفت‌شهر در ساعت ۱۳:۱۵^{۱۴} و در آبادان ساعت ۲۳:۴۰،^{۱۵} اقدام مهم دیگر عراق تحرک ایذایی در قصرشیرین به واسطه مهاجمان محلی بود.

نیمه‌شب، بین مهاجمان مسلح و پاسداران در محل کارخانه برق قصرشیرین در داخل شهر درگیری مسلحانه پیش آمد. در این حمله به ساختمان کارخانه مذکور صدماتی وارد شد. شدت درگیری در این شهر بی‌سابقه بود و صدای انفجار و تیراندازی به‌طور مداوم در سطح شهر به گوش می‌رسید. به گفته فرمانده ناحیه ژاندارمری کرمانشاه، مهاجمان مسلح به آر.پی.جی. ۷ و خمپاره‌انداز هم‌زمان به چهار نقطه سپاه پاسداران، مرزبانی، قرنطینه و پاسگاه ژاندارمری حمله کردند. ولی با وجود شدت درگیری موفق نبودند.^{۱۶}

در این حال، یک گزارش از اطلاعات ژاندارمری حاکی است که همین امروز، «حدود یک‌صد نفر از افراد به سرپرستی شخصی به نام رتمان الیاسی معروف به رتمان گچ، از پایگاه بیلوله عراق خارج و در کوه‌های اطراف دالاهو مستقر گردیده‌اند و قصد دارند در شب‌های آینده به سرپل ذهاب حمله نمایند.» براساس این گزارش همچنین امروز، «حدود ۳۰۰ نفر به سرپرستی علی احقری و علی حسن خلاصه از منطقه چهارکلا و عراق خارج و در منطقه دالاهو به‌منظور حمله به نقاط حساس شهرستان قصرشیرین و سرپل ذهاب مستقر گردیده‌اند.»^{۱۷}

۴۶۹

سنندج با کندی، ولی به‌گونه‌ای غیرقابل‌برگشت به سوی آرامش می‌رود. گزارش کیهان، فضای عمومی شهر را توصیف کرده است.

به گزارش کیهان، خبرنگار ویژه این روزنامه که صبح امروز، وارد سنندج شد گزارش‌های مفصلی از شهر ارسال کرده است. وی در گزارشی از لحظه ورود خود به فرودگاه سنندج و بازدید از خیابان‌های اصلی و فرعی این شهر آورده است: «گاه‌گاه صدای شلیک خمپاره‌هایی به گوش می‌رسید که از پشت تپه‌های اطراف شهر توسط عناصر آشوبگر که شهر را تخلیه کرده‌اند شلیک

می‌شد. ... به‌دنبال ماه‌ها زدوخوردهای خونین، شهر قیافه‌ای جنگ‌زده دارد. در پادگان سندج که در نقطه مقابل فرودگاه نسبت به شهر است تعدادی از زخمی‌ها بستری هستند و جمعی از افراد وابسته به گروه‌های مسلح در بازداشت به سر می‌برند. ... شهر جنگ‌زده سندج اکنون نیاز به دوباره‌سازی و آبادانی دارد. در نقاطی خارج شهر جنازه‌ها بر روی هم ریخته شده‌اند که در میان آنها کسانی دیده می‌شوند که مشخص است زخم گلوله‌های آنها کاری نبوده و می‌توانستند که نجات یابند، اما گروه‌های مسلح آنها را همراه کشته‌شدگان بر روی هم ریخته بودند. در نتیجه تعداد زیادی از این کشته‌شدگان کسانی هستند که دچار خفگی شده‌اند. بیمارستان شهر نیز از زخمی‌های جنگ پر است. از میان خانه‌هایی که متعلق به گروه‌های کومه‌له، فداییان، دمکرات‌ها و سایر گروه‌ها بوده و اکنون تخلیه شده است مقدار زیادی داروهای مخفی شده به دست آمده است.»

کیهان همچنین افزوده است: «خبرنگاران اعزامی کیهان به سندج که اولین گروه خبرنگاران مطبوعات هستند که موفق شدند از راه زمینی به سندج عزیمت کنند ... گزارشی از اوضاع شهر در پی تحولات اخیر فرستادند. در این گزارش آمده است: ما (خبرنگاران) ابتدا از کرمانشاه تا کامیاران را به راحتی و بدون زحمت پیش رفتیم، اما از کامیاران تا سندج در چند نقطه افراد مسلح حزب دمکرات، کومه‌له و چریک‌های فدائی را دیدیم که راه‌ها را کنترل می‌کردند و از مسافران بازدید به عمل می‌آوردند. در یک کیلومتری فرودگاه و مدخل ورودی شهر نیز پاسداران و سربازان جاده را حراست می‌کنند.

خبرنگاران اعزامی کیهان در تشریح وضع کلی شهر به‌دنبال ۲۲ روز درگیری شدید مسلحانه می‌نویسند: ما از بیشتر محله‌ها و خیابان‌ها و مراکز حیاتی شهر بازدید کردیم. مرکز رادیو تلویزیون، ساختمان بهداری، باشگاه افسران، شهرداری، استانداری و تعداد زیادی از ساختمان‌های خیابان شاپور، شریف‌آباد، اقبال و صفورآباد و چند خیابان و محله دیگر تخریب شده و غیرقابل سکونت هستند.»^{۱۸} در واقع با وجود قطعیت استقرار سیطره نظام بر شهر، هنوز ناامنی‌هایی ناشی از تداوم تحرکات مسلحانه وجود دارد. در ساعت ۶:۳۰ صبح، بر اثر اصابت خمپاره به فرودگاه، یک نفر مجروح و یک دستگاه خودروی زیل منهدم شد.^{۱۹} همچنین تکرار این حمله از دهکده حسن‌آباد باعث شهادت یک درجه‌دار و یک سرباز گردید.^{۲۰} یادآوری می‌شود شب گذشته نیز تعدادی خمپاره از ارتفاعات اطراف به نقاطی از شهر از جمله فرودگاه پرتاب شده بود.^{۲۱}

در این فضای نایمن، حتی بیمارستان از مراکز خطر محسوب می‌شود. ساعت ۹ صبح امروز، پیامی با این مضمون به ستاد مرکزی سپاه ارسال شد: «دیروز جنازه ۷۴ سرباز و ۷۰ درجه‌دار و استوار در بیمارستان سندج در زیر خاک‌ها کشف شد.»^{۲۲} در پی این پیام ساعت ۲۱:۴۰ امشب، ستاد مشترک ارتش با ارسال تلفن‌گرامی به مرکز فرماندهی سپاه اعلام کرد: «به‌قرار اطلاع واصله، بیمارستان شهدا در سندج که محل درمان ضدانقلابیون می‌باشد در محاصره برادران سپاه می‌باشد. دستور فرمایید ضمن خودداری از درگیری چگونگی را اطلاع دهند.»^{۲۳}

پیام دیگری که دقایقی بعد ارسال شد نیز حاکی از خطیر بودن وضعیت سنندج است. بر طبق این پیام «برادر بروجردی از سنندج به کرمانشاه اطلاع داده و شدیداً خواستار نیرو شده و ما در کرمانشاه ۱۷۰ نفر نیرو داریم که می‌توانیم آنها را به سنندج اعزام کنیم.»^{۲۴}

۴۷۰

امروز که پیش‌تر از سوی بنی‌صدر روز بزرگداشت شهدای کردستان اعلام شده بود، فضای عاطفی، روانی و تبلیغاتی در غالب شهرهای کشور از حوادث اخیر کردستان به‌خصوص سنندج و اخبار مربوط به شهادت افراد، متأثر بود. به‌خصوص با ورود بعضی از اجساد قطعه‌قطعه شهدا، تشییع جنازه آنان در برخی شهرها به‌شدت علیه گروه‌های مسلح درگیر در کردستان تشدید می‌شد. در این میان، مراسم نماز جمعه مرکزیت این تکاپوها بود. در ادامه به مراسم بسیار مهم و تأثیرگذار سنندج، تبریز و تهران اشاره شده است.

در سنندج، خبرنگار ویژه کیهان که صبح امروز، با هواپیما وارد فرودگاه سنندج شده، آورده است: «برای اولین بار پس از ماه‌ها، مردم سنندج توانستند مانند سایر هم‌وطنان خود در دیگر شهرهای کشور نماز جمعه را به جای بیاورند. در حالی که صحن و حیاط مسجد جامع (که به‌شدت آسیب دیده است) از نمازگزاران پر شده بود، امام جمعه سنندج ضمن سپاس خدا گفت: خوشا به حال ما که بعد از مدت‌ها دوباره بانگ الله‌اکبر از اینجا شنیده می‌شود و ما باز می‌توانیم به مسجد بیاییم، زیرا در طول این چند ماه، مسلمانی و اعلام مسلمان بودن جرمی بود که جزایش مرگ می‌توانست باشد. امام جمعه در قسمتی دیگر از خطبه‌اش گفت: اما همان‌طور که خدا فرموده است صرف گفتن مسلمان بودن کافی نیست و ما هم نباید اجازه دهیم تا دوباره وضع گذشته که در آن مسلمان بودن کافی جرم است به این ناحیه برگردد، آنها هم که برای ماه‌ها این منطقه را صحنه آشوب کردند با اسلام جنگ دارند و مخالف اسلام هستند. امام جمعه آن‌گاه از امام خمینی تشکر کرد و گفت این صلح و صفا که اکنون به دست آورده‌ایم به‌خاطر وجود امام خمینی است. پس از پایان نماز جمعه، نمازگزاران به شعاردادن پرداختند و فریاد می‌زدند: "الله‌اکبر، خمینی رهبر"، "درود بر خمینی، سلام بر کاک احمد" و... در این هنگام خبرنگار ما برای مصاحبه با امام جمعه نزد او رفت و هنگامی که قصد داشت از او سؤال کند چرا عزالدین حسینی... همین‌که مردم اطراف امام جمعه نام عزالدین حسینی را شنیدند همگی فریاد زدند: مرگ بر عزالدین، مرگ بر عزالدین و امام جمعه پاسخ داد: من از عزالدین پرسیدم آیا دولت مخالف اسلام است یا نه؟ اگر دولت مخالف با اسلام است ما هم با آن خواهیم جنگید و اگر این‌طور نیست، پس ما چطور می‌توانیم با کسانی که مخالف اسلام هستند، متحد شویم و علیه دولت اسلامی بجنگیم.»^{۲۵}

همچنین گزارش خبرنگار روزنامه انقلاب اسلامی حاکی است که «در پایان، شرکت‌کنندگان

در نماز جمعه* با دادن شعارهایی دست به تظاهرات زدند آنان شعار می‌دادند "درود بر خمینی، سلام بر کاک احمد"؛ "حزب فقط حزب‌الله، رهبر فقط روح‌الله"؛ "ما همه سرباز توایم خمینی، گوش به فرمان توایم خمینی"؛ "نه شرقی، نه غربی، جمهوری اسلامی"؛ "صل علی محمد رهبر ما، خمینی، کاک احمد"؛ "خلق فدایی نمی‌خواد، کرد جدایی نمی‌خواد"؛ "اسلام پیروز است، کمونیست نابود است"؛ "ای پاسدار قرآن خدا نگهدار تو، بمیرد بمیرد دشمن خونخوار تو"؛ "پاسدار، ارتشی، دشمنت را می‌کشیم".^{۲۶}

در تبریز که مراسم نماز جمعه در میدان امام خمینی این شهر برگزار شد، رئیس‌جمهور، سخنران قبل از خطبه‌ها بود. بیشتر مطالب سخنرانی بنی‌صدر، مربوط به مسائل کردستان و سندج بود. وی در این سخنرانی گفت: «با همه کوششی که دشمنان ما به کار بردند تا بگویند در کردستان شیعه با سنی می‌جنگند موفق نشدند. در کردستان استقلال و آزادی و اسلام با کفر و وابستگی و استبداد روبه‌رو شد و روبه‌رو است. امروز، به مناسبت روز شهیدان، سربازان، افسران، پاسداران کردهای مسلمان که قربانی ستمگران شده‌اند "شریعتی" در وجود آنها زنده می‌شود** و آنها در وجود ملت بزرگ ما زنده می‌شوند. تا این ملت برجاست، شما سربازان، پاسداران، افسران که در آنجا بدن تو را قطعه‌قطعه کردند و... تو برای جمهوری و برای این انقلاب حر شدی و من تو را در حضور این ملت به درجه سرتیپی مفتخر می‌کنم، اما این افتخار کم است برای کسی که حر می‌شود و در میدان شرف و افتخار می‌میرد و با چنان دلآوری می‌میرد و می‌پذیرد که روح او آزاد بماند و روح او با پایداری ایران پایدار بماند. ... امروز، روح شهیدان بر فکر پلید آنها می‌خندد که گمان می‌کنند می‌توانند انقلاب ما را از پای درآورند. این خواست خداست که انقلاب ما نه تنها در مرزهای کشور ما بلکه در سراسر جهان پیروز بگردد و پیروز هم می‌شود. ... همه پاسداران، سربازان و افسران در هر جایی که ضدانقلاب و دشمنان استقلال ما به اسلحه دست بزنند، موظف‌اند که این اسلحه را خاموش کنند. ... همه آنهایی که در برابر حاکمیت دولت ایستاده‌اند و مانع استقرار این جمهوری شده‌اند بشنوند که ما، هم قانون اساسی را اجرا می‌کنیم و هم به آنچه که امام و ملت ما در جریان انقلاب بیان کرده‌اند و پذیرفته‌اند عمل می‌کنیم و می‌خواهیم آنهایی که مسلحانه در برابر این ملت ایستاده‌اند اسلحه را بر زمین بگذارند و بر این دولت گردن نهند و ما تا استقلال حاکمیت دولت به فرزندان این ملت فرمان دادیم و این فرمان هنوز به قوت خود باقی است و آنها به پاک‌سازی ادامه خواهند داد. ... اگر حرف حساب دارید، این میکروفون و رادیو تلویزیون و مطبوعات به‌جای اینکه بروید دروغ و تهمت بنویسید و برجسب بزنید و اسلحه بگیرید و توطئه کنید اگر راست می‌گویید بیایید بحث کنیم و اگر نیامدید بدانید که شما ابوجهل‌های زمان هستید و ابوجهل‌های این زمان سرنوشتشان هم مرگ در قلمرو اندیشه و مکر و مرگ تن است.»

* ضمیمه دارد؛ گزارش تفصیلی از مراسم اولین نماز جمعه سندج بعد از درگیری‌های اخیر.

** اشاره به سالگرد خروج دکتر علی شریعتی از کشور.

بنی صدر در ادامه سخنانش گفت: «ما برای بحث آماده‌ایم. به شما گفتیم اگر شما چماق را بر زمین بگذارید از این طرف کسی چماق برنخواهد داشت [گفتند] خیر اینها حزب‌اللهی هستند و اینها هستند که چماق به دست می‌آیند و اجتماعات ما را به هم می‌زنند. گفتیم اتاق‌های دانشگاه را از چماق کی پر کرده بود؟ این جوان‌های دختر و پسر غیر کرد که خیابان‌های سنندج را به سنگر تبدیل کرده بودند کار که بود؟ وقتی ما آمدیم و به شما گفتیم که آماده‌ایم حق را بپذیریم شما چه مانعی دارد که اسلحه را به زمین بگذارید و در یک محیط آزاد و پاکی که در دنیا بی نظیر است زندگی کنید؟... ما می‌خواهیم به شما پند و اندرز بدهیم و بگوییم از شهدا شرم کنید و از این فرزندان زنان و مردان کرد و غیر کرد که به خاک و خون می‌افتند شرم کنید و از این ملت انقلابی شرم کنید. چرا روش برادری را که روش اسلامی ما است و سنت فرهنگی ما است نمی‌پذیرید؟ چه کسی به شما گفته است وقتی اسلحه به دست گرفتید ما تسلیم می‌شویم؟ هیچ چنین چیزی نیست ما تا اسلحه به دست کسی است گفت‌وگو نمی‌کنیم و هیچ چیزی را نمی‌پذیریم. ما آنچه را که این ملت، آذربایجان، کردستان، خوزستان، کرمان، خراسان، گیلان و مازندران می‌خواهند نمی‌توانیم نه بگوییم، زیرا منتخب این ملت هستیم و چیزی را غیر از اینکه این ملت تصویب کند نمی‌خواهیم و نمی‌توانیم بخواهیم. ... به شما می‌گوییم دست از برادرکشی بردارید و اگر دست برداشتید تمام این ملت در کردستان و در همه‌جا با آخرین نفر شما خواهد جنگید.»^{۲۷}

اما بزرگ‌ترین و تأثیرگذارترین مراسم امروز، نماز جمعه تهران بود. پس از نماز نیز تشییع جنازه شهدای سنندج در راه‌پیمایی وسیعی به سمت لانه جاسوسی انجام شد. برخی از شعارهایی که در این مراسم سر داده شد چنین است: "دمکرات، کومه‌له، فدایی، سه جاش امریکایی"؛^{۲۸} "عزالدین حسینی اعدام باید گردد، مذاکره با کفار تحریم باید گردد." در مقابل لانه جاسوسی نیز دانشجویان پیرو خط امام با این شعار به استقبال شهدای سنندج آمدند: "امریکا، امریکا، مسئول این جنایت، شهیدان، شهیدان، دیدار در قیامت."^{۲۹}

روزنامه جمهوری اسلامی مراسم نماز جمعه امروز تهران را که به امامت آیت‌الله خامنه‌ای برگزار شد به‌طور مبسوط بازتاب داد. مسائل مربوط به کردستان مهم‌ترین مطالب مطرح شده در خطبه‌های نماز جمعه بود که بخشی از آن بدین شرح است: «ملت اسلام بدانند در کردستان جنگ، جنگ اسلام و کفر است. در کردستان دو کفر، کفر مارکسیستی و کفر امریکایی با اسلام می‌جنگد. کفر مارکسیستی به گمان خود و به اصطلاح خود می‌خواهد تضادهای درونی این رژیم را تشدید کند تا رژیم جمهوری اسلامی نابود شود و هر رژیمی روی کار بیاید برای او مهم نیست. او فضایی می‌خواهد که در آن رشد کند و فضای اسلامی فضای رشد اندیشه‌های الحادی مارکسیسم نیست. کفر امریکایی که به‌وسیله چهره‌های ظاهراً معمم و روحانی در کردستان ترویج می‌شود، می‌خواهد این رژیم ساقط شود تا اسلام نابود شود و امریکا دوباره برگردد. در کردستان جنگ، جنگ اسلام و کفر است، آن کسانی که به نام خلق سخن گفتند، آن

آیت‌الله خامنه‌ای در نماز جمعه امروز تهران:
در کردستان دو کفر، کفر مارکسیستی و کفر امریکایی با
اسلام می‌جنگد. آن کسانی که به نام خلق سخن گفته و آن
شیخ گمراهی که به نام خلق در کسوت اسلام سخن گفت
بداند نقشه آنها برای ما افشا شده است.

شیخ گمراهی که به نام خلق در کسوت اسلام
سخن گفت بداند نقشه آنها برای ما افشا شده
است. برای ملت افشایش می‌کنیم. باید بدانید
در جنگ کردستان هرکس در مقابل دولت
جمهوری اسلامی می‌ایستد کمک به کفر جهانی
یا کفر مارکسیستی یا کفر امریکایی می‌کند،
اول ماهیت جنگ کردستان را لازم است مردم
بدانند. آن بدبختی که در کسوت نظامیان و
مایه ننگ برادران عزیز نظامی می‌گوید مسئله
کردستان برای من حل نشده است، گوش دهد
تا مسئله کردستان برای او حل شود. در کنار
ستایش و سپاس عظیمی که از زبان امام و امت
خطاب به برادران ارتشی و پاسدار خواهم کرد
و مستقلاً از این برادران نام خواهم برد، باید
نفرت خود را از آن عناصر تنبل و ضعیف و
خائن و مزدور اعلام کنم. در خیابان‌های تهران
یا در پادگان‌ها راه بیفتید و شعار علیه جمهوری
اسلامی بدهید، برای شما حل شده است! در

کردستان بروید سلاحتان را (چهل نفر جوان گردن‌کلفت) تحویل دشمن بدهید برای شما
حل شده است! اما با دشمن خدا و خلق، با مزدوران امریکا و مارکسیسم در منطقه بجنگید، با
ایادی کفر مقابله کنید حل شده نیست؟!... متوجه شدید که ما چقدر شهید دادیم؟ این شهیدان
تابه حال خونشان هدر نرفته است و امروز پیروز شده‌ایم. سنندج که دمکرات‌ها، کومه‌له‌ها، و
چریک‌های فدایی خلق و دیگر گروه‌های فاسد آن را به‌صورت قلعه جنگی درآورده بودند
در اختیار ارتش مسلمان‌هاست، در اختیار سپاهیان پاسدار و نظامیان مسلمان است آن‌چنان‌که
آنها به‌خاطر اینکه نماز جمعه برقرار نشود شرکت‌کنندگان در نماز جمعه را علامت می‌گذاشتند
و سپس یا می‌کشتند یا تعقیب می‌کردند و خانه آنها را بمب‌گذاری می‌کردند. امروز، هرکس
آزادانه می‌تواند بگوید من مسلمانم، این پیروزی است. دشمن قصد داشت سنندج را پایگاه
اصلی خود قرار بدهد. در سنندج مانند یک قلعه جنگی با بتون‌آرمه سنگر درست کردند،
خیابان‌ها را بستند، چگونه توانستند این کارها را بکنند، شش ماه فکر ما را به مذاکره گرم کردند،
شش ماه جوانان پاسدار و نظامیان غیور گفتند زحمات ما را هدر ندهند، توجهی نشد، فرصت
داده شد که ضدانقلاب و عوامل امپریالیسم بتوانند سنندج را یک شهر اسلامی کردنشین متعلق

به برادران عزیز کرد ما و متعلق به میهن ما، تبدیل به یک استالینگراد بکنند، اخلاق استالینی را هم در آنجا پیاده کنند. ای شرم بر شما باد مزدوران بیگانه، ای افرادی که لباس کردی پوشیدید و در سنگر خودآموز بردید که دو کلمه کردی یاد بگیرید، ای مزدوران شرم بر شما باد. شما دم از آزادی می‌زنید. شما در دانشگاه تهران در مرکز کشور اسلامی روزنامه پخش می‌کنید. فحش‌نامه پخش می‌کنید. آخرش هم می‌گویید اختناق است! آن وقت خودتان در گوشه‌ای از همین کشور اسلامی، مسلمانان را به جرم نماز خواندن می‌کشید، ای ننگ بر شما! این ملت و الله از شما نخواهد گذشت. این ملت اوضاعی را که شما به بار آوردید فراموش نخواهد کرد. کردستان را به این صورت می‌خواستند از بین ببرند. الآن هم شهر بانه در محاصره است. اجازه بدهید برادران و خواهرانم من از زبان شما به آن پرسنل نظامی که در داخل پادگان بانه پانزده روز است که مردانه می‌جنگد درود بفرستم. ... برادران نظامی و پاسدار بروید و زودتر کار را یکسره کنید. برادران پیشمرگ کرد مسلمان سلام بر شما، بروید کار بانه را یکسره کنید. ...

ملت مسلمان با این خون‌ها این موفقیت‌ها را به دست می‌آورد و اجازه نمی‌دهد باز بر روی خون شهیدان بنشینند، با شیخ گمراه کرد و یا رفقای بدبخت همفکرش مذاکره کنند. با کی مذاکره می‌کنید؟ اینها نماینده مردم کردستان نیستند. کردستان مانند خراسان است کردستان مانند اصفهان است و آذربایجان است و فارس است. کردستان همانند همه استان‌های ایران است، هر جور بقیه استان‌ها اداره می‌شود آنجا هم باید اداره بشود. ... یعنی‌ها، اسرائیلی‌ها، امریکایی‌ها بدانند که مزدورانشان در منطقه دیگر کاری نمی‌توانند بکنند، صحیح است دولت اسلامی برود و با مزدوران امپریالیست‌ها مذاکره کند؟ این منطقی است؟ با خلق خودش که دولت مذاکره‌ای ندارد! شما چه موقع دیدید که دولت اسلامی با مردم مذاکره کند؟ با مردم خراسان، اصفهان، با مردم شیراز، مذاکره چیست؟ مردم فرزندان این خانه‌ای هستند که سرپرست آن دولت است. یک چیزی را می‌خواهند و دولت موظف است بدهد، اگر دولت نتواند خواهد گفت نمی‌توانم، فردا می‌دهم. دعوا و اوقات تلخی ندارد. ... ای دولت جمهوری اسلامی به کردستان برس! کردستان گرسنه است. کردستان را رژیم جبار پهلوی گرسنه نگه‌داشت، گرسنه با شلاق! ما شلاق نمی‌خواهیم داشته باشیم باید شکمشان هم گرسنه نماند، به کردستان برسید. ای جهاد سازندگی به کردستان برس! برادران سپاه پاسدار در کردستان با مردم با عطف و مهربانی رفتار کنید، مبادا با آنها تند حرف بزنید. اینها یک سال است که زیر فشار ستم دشمنان این جمهوری می‌باشند و چند ماه است که فشار شدیدی را تحمل می‌کنند. با آنها با محبت، با مدارا و با نوازش رفتار کن! دشمن این جمهوری و دشمن اسلام جوان یک خانه را به زور از خانه کشیده بیرون. این را ما اطلاع داریم، جوان‌ها را به زور مسلح می‌کردند، اگر جوان مسلح نمی‌شد و در سنگر نمی‌رفت او را تهدید می‌کردند، این جوان را از این خانه کشاندند بیرون، بردند در سنگر، بعد همان جوان کشته شده و شما با این خانواده چگونه رفتار می‌کنید. این خانواده یک خانواده داغدار است، باید با او با عطف و محبت عمل کنید.

امروز، دولت ایران و ملت ایران موظف‌اند نسبت به کردستان عزیز، کردستان محروم، کردستان داغدار، کردستان جنگ‌زده و کردستان مصیبت‌زده نهایت محبت و عظوفت را بکنند.^{۲۰}

بعد از نماز و بعد از راه‌پیمایی بزرگی که در تشییع جنازه شهدای سندج انجام شد، در جلوی لانه جاسوسی ابوشریف مسئول واحد عملیات سپاه و نماینده رئیس‌جمهور در امور سندج، سخنرانی کرد. وی در بخشی از سخنان خود گفت: «استعمارگر امریکا متوجه کردستان شد و در آنجا تحت پوشش حمایت از خلق کرد جنگ را شروع کرد و در این جنگ افسران مزدور فراری رژیم شاه مخلوع، ساواکی‌ها و چپ‌نماهای امریکایی شرکت داشتند. ... در میوان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی تشکیل شد، اما افراد مزدور پالیزان و ساواکی‌ها و افراد بعث عراق آنها را محاصره نمودند و خلع سلاح کردند و تعدادی از آنها را کشتند و عده‌ای را به اسارت بردند و سر آنها را از بدن جدا کردند بعد از آن به شهر پاوه حمله بردند و بیمارستان را محاصره نمودند و ۲۵ نفر برادران پاسدار که مجروح شده بودند و در بیمارستان بستری بودند را اعدام کردند و در این موقع است که امام این پیر غرنده و پرصلابت و مرد عمل و قاطعیت به خشم می‌آید و دستور می‌دهد که ارتش و سپاه به کردستان اعزام شوند و ضدانقلاب را سرکوب کنند. سپاه و ارتش به ندای رهبر پاسخ گفت و تمام مناطق شهری کردستان را پاک‌سازی کرد و آخرین شهر یعنی مهاباد به دست سپاه افتاد، اما بر اثر سیاست‌های غلط دولت موقت و خوردن فریب و نیرنگ آتش‌بس و مذاکره با دشمنان اسلام دوباره آنها مواضع خود را تقویت نمودند. ما بارها گفتیم که خروج سپاه پاسداران انقلاب اسلامی از کردستان با ورود ضدانقلاب به منطقه مصادف خواهد بود. ... جنگ ما در کردستان به خاطر کردستان نبوده و نیست جنگ ما بین مارکسیست‌های امریکایی و مردم مسلمان است و تا نابودی عوامل کفر و مزدوران امریکایی به جهاد مقدس مسلحانه خود ادامه می‌دهیم و قاطعانه اعلام می‌داریم هر نوع مذاکره با کفار و عوامل رژیم قبلی را محکوم می‌نماییم، اعلام آتش‌بس به دشمن به منزله تدارک جنگ دیگری علیه نیروهای مسلمان است. آتش‌بس را تحت هیچ عنوان نمی‌پذیریم.»^{۲۱}

۴۷۱

در پیامد قضایای اخیر سندج که صحنه سیاسی کشور را تحت‌الشعاع قرار داده است، پیش از ظهر امروز، سرهنگ صدری فرمانده لشکر ۲۸ کردستان با امام خمینی ملاقات کرد.

وی در گزارشی از وضع کردستان گفت: «به لطف امام و سربازان اسلام سندج را از لوٹ کفار پاک کردیم، ما سندج را پاک‌سازی کردیم، البته مهاجمین تفنگ‌هایشان را زمین گذاشتند و تعدادی از آنها فرار کردند که در تعقیب آنها در روستاها هستیم و در شهرهای دیگر هم برنامه‌ریزی کرده‌ایم که برویم آنجا را درست بکنیم. آنها تمام نیروهایشان را در سندج جمع کرده بودند و تمام فعالیت اصلی‌شان در سندج بود. تقریباً آن‌طور که برآورد کرده‌ایم ده‌هزار نفر بودند که از شهرهای مختلف

و جاهای دیگر آمده بودند و تمام امیدشان سندانج بود که خوشبختانه به یأس تبدیل شد.^{۳۳}

امام خمینی نیز به ترتیب بر ضرورت تصفیه اشراک، وحدت ارتش و سپاه و تبعیت ارتش از فرمانده کل قوا (بنی صدر) بدین صورت تأکید کردند: «من امیدوارم که به خواست خدا و همت ارتش و پاسداران، کردستان به زودی تصفیه و درست شود. من از فداکاری‌های شما برای کشور خود و برای اسلام تشکر می‌کنم. حال که اشراک را از آنجا راندید، باید توجه به این معنا داشته باشید که آنان شما را رها نخواهند کرد. من به شما ارتشیان دلیر و سپاه پاسداران و شورای انقلاب و فرمانده کل قوا هشدار می‌دهم، که اشراک باید از کردستان تصفیه شوند. آنان کردستان را به فساد کشیدند و مردم کردستان را به طرز وحشتناکی اذیت و آزار کردند. آنان مردم را غارت کردند و همه را کشتند. دیگر نباید به اینها مهلت داد. باید منطقه درست پاک‌سازی شود تا دست آنها کوتاه و امیدشان قطع شود. البته مسئله مهم این است که ارتش و پاسداران و ژاندارمری ما با یکدیگر هم‌زبان و هم‌پیمان باشند و مهم‌تر اینکه در عمل با هم هماهنگی داشته باشند، زیرا در هماهنگی است که پیروزی میسر می‌شود، باید سران با هم تفاهم داشته باشند که بحمدالله دارند. باید سلسله مراتب محفوظ باشد. باید اطاعت بی‌چون و چرا انجام گیرد، ولی درست مثل صدر اسلام. اطاعت بدون هیچ اغماضی باید باشد و محبت و دوستی و برادری هم باید باشد. حضرت امیر علیه‌السلام رئیس کل قوا بودند، ولی نسبت به سایر افراد ارتش اسلام هم عطف داشتند. هرگز در سپاه اسلام تحمیل نیست. یعنی درست یک عده برادر هستند که در کنار هم برای خدا می‌جنگند که یکی فرمانده و دیگری فرمان‌بردار است و تخلف از دستور فرمانده جایز نیست. باید نظم کاملاً رعایت شود. باید فرماندهان به سربازان بفهمانند که همه با هم برادریم، و همه با هم می‌خواهیم کاری را انجام دهیم، ولی ارتش هم باید از فرمانده کل قوایش که آقای بنی صدر است اطاعت کند.»^{۳۳}

بعد از سخنان امام مجدداً سرهنگ صدری گفت: «باید به عرض حضرت امام برسنام که سربازان اسلام افتخار برای کشور هستند. حضرت امام، طبقه سرباز واقعاً جان‌فشانی کردند، لخت می‌شدند بدون لباس می‌گفتند ما می‌خواهیم برویم طبق فرمان امامان شهید بشویم، تا این حد فداکاری می‌کردند. رفتند و دشمن را شکست دادند و تعداد زیادی از افسران بیش از حد انتظار فداکاری کردند. همکاری بین پاسداران و ارتش تا آنجایی که من هستم مطلقاً حرفی نیست در حدی است که آنچه را که بخواهند ما می‌کنیم، اصلاً فرقی بین ارتش و پاسداران نیست.»^{۳۴}

۴۷۲

در مسیر راه زمینی زنجان - سندانج، معضل دیواندره که مدت‌ها از موانع عمده ارسال تدارکات زمینی به سندانج بود چند روزی است که ظاهراً حل شده است، اما در واقع مشکلات آن در جنبه‌های مختلفی ادامه دارد. از جمله تعدادی از روستاهای اطراف هنوز در حیطه اقتدار گروه‌های مسلح غیرقانونی است که با قدرت بر اهالی عملاً حکومت می‌کنند.

درمورد دو روستا واقع در غرب و شمال غربی دیواندره امروز در ساعت ۱۸، تلفن گرامی از ستاد مشترک ارتش به سپاه ارسال شد که در آن آمده است: «چون افراد مسلح ضدانقلاب در حدود ۳۰۰ نفر در ارتفاعات دیواندره و آبادی‌های نیریز خاتون و ابراهیم‌آباد سقز می‌باشند و ۵۰ نفر سپاهی پاسدار برای پاک‌سازی منطقه کافی نیست. دستور فرمایید نسبت به اعزام لااقل ۱۰۰ نفر پاسدار با تجربه اقدام نمایند تا با کمک ارتش آبادی‌های نامبرده محاصره، شناسایی و پاک‌سازی شوند و توجه داشته باشند پیشروی واحدهای ارتش مستلزم پاک‌سازی موانع موجود است.»^{۳۵}

در این میان، این مسئله که روستاییان در معرض ظلم و ستم و زورگویی افراد مسلح غیرقانونی هستند^{۳۶} و نیز کمبود نیرو برای حل ناامنی روستاهای اطراف در ذهن اهالی شهر که از حضور گروه‌های مسلح غیرقانونی آسیب دیده‌اند نیز وجود دارد، ولی استفاده از نیروی داوطلبان شهر خود مستلزم دقت (برای جلوگیری از نفوذ) و توان سازماندهی و تدارک است. از این رو امروز ساعت ۲۱، ستاد مشترک ارتش به ژاندارمری، نیروی زمینی ارتش و نیز سپاه پیام داد: «چون اهالی دیواندره تقاضای اسلحه نموده‌اند تا به کمک پاسداران و ارتش نسبت به پاک‌سازی روستاهای اطراف همکاری نمایند دستور فرمایید در این مورد بررسی و اقدام نمایند.»^{۳۷}

در این حال مشکلات مربوط به نفوذ گروه‌ها در ارتش یا هواداری برخی عناصر غیروابسته که از عمق نیت و اهداف این گروه‌ها مطلع نیستند، خود در افزایش مشکلات مزید بر علت است. نامه‌ای که احد رضایی مسئول عملیات سپاه زنجان به مرکز فرماندهی سپاه ارسال کرده است، علاوه بر توصیف آخرین وضعیت دیواندره به این مسئله نیز اشاره دارد. در این نامه آمده است: «اطلاعات دقیقی که رسیده اکثر نیروهای دیواندره تشکیل شده از گروه‌های کومه‌له و فدایی و کم‌ویش دمکرات نیز وجود دارد، به طوری که پس از به‌دست‌افتادن شهر دیواندره به پاسداران، نیروی ضدانقلاب شهر را ترک کرده و به دهات اطراف پراکنده شده‌اند و روستاییان منطقه را تحت فشار قرار می‌دهند و مشغول تدارک و سازماندهی و تجدید قوای خود هستند. ... در جلسه‌ای که با فرماندهی لشکر ۱۶ زرهی قزوین و فرمانده تیپ ۲ زنجان در دیواندره انجام شد و (البته این جلسه با حضور تعدادی از افسران و درجه‌داران مؤمن به انقلاب انجام شد) شناسایی و آگاهی که افسران مؤمن از بقیه فرماندهان داشتند و مخالفت علنی فرماندهان با اقدام ارتش جهت جلوگیری از ظلم و ستم به روستاییان از طرف ضدانقلاب دیده شد، به طوری که فرمانده عملیات ارتش به نام سرگرد م* با سخنرانی خود در بین مردم و ارتش و سپاه چنین وانمود کرد که حزب کومه‌له و فداییان با ما برادرند و ما برای سرکوبی اینها نیامده‌ایم. ... در تیپ ۲ زرهی زنجان به طوری که مکرر مشاهده شده است و خود پرسنل مؤمن به انقلاب می‌گویند جوی به وجود آمده که بعضی از آنها اگر با سپاه همکاری نزدیک داشته باشند، امکان ترور این درجه‌داران

* در سند نام کامل آمده است.

و افسران مؤمن به انقلاب هست به طوری که خود برادران پاسدار شاهد جریان بودند که یکی از درجه‌داران تیپ ۲ زنجان با سپاه جهت پاک‌سازی منطقه رفته بود و ضربه‌ای به ضدانقلاب نیز وارد شده بود. پس از پایان این مأموریت برای این درجه‌دار تشکیل دادگاه خلقی از طرف پرسنل چپی تیپ زرهی انجام شده بود و تهدید به مرگ کرده بودند که با پشتیبانی برادران پاسدار فعلاً این خطر از درجه‌دار مزبور رفع شد. ...

وضع راه دیواندره و سنندج پاک‌سازی نشده و طبق اطلاعات رسیده و شناسایی انجام شده کاملاً افراد ضدانقلاب در جاده‌ها پراکنده و مستقر هستند و هیچ‌گونه عبور و مروری انجام نمی‌شود.^{۳۸}

۴۷۳

پادگان بانه بعد از روزها همچنان در محاصره است و وخامت اوضاع این شهر در حدی است که در محافل علنی نیز مطرح می‌شود؛ از جمله در نماز جمعه امروز تهران به طور رسمی و علنی به این مسئله اذعان شد.*

در صحنه عمل، گزارش هنگ سقز حاکی است: «روز جاری مهاجمین از جوانب مختلف با سلاح‌های سبک و سنگین به طرف پادگان بانه و گروهان ژاندارمری به شدت تیراندازی و در حال حاضر پادگان سخت درگیر و مأمورین پادگان با تمامی قدرت به آتش آنان جواب می‌دهند.»^{۳۹} گزارش یادشده را فرماندهی ژاندارمری در ساعت ۲۳:۴۵، به دفتر ریاست جمهوری ارسال کرد با ذکر این عبارت که «چگونگی و نتیجه حاصله متعاقباً اعلام خواهد شد.» در گزارش لشکر ۲۸ نیز آمده است:

۱. در درگیری‌های مورخه ۲۵ و ۱۳۵۹/۲/۲۶، پادگان بانه، ۱۱ سرباز شهید و یک درجه‌دار و ۳ سرباز مجروح شده‌اند که به منظور سرکوبی مهاجمان مسلح از ساعت ۱:۲۵ روز ۱۳۵۹/۲/۲۶ تا ساعت ۶:۰۰ همان روز، ۵ سورتی پشتیبانی هوایی انجام گردیده است.
۲. یک فروند از هلیکوپترهایی که در مورخه ۱۳۵۹/۲/۲۵، از سقز به بانه پرواز کرده بودند مورد اصابت گلوله قرار گرفته و یک فروند دیگر دچار نقص فنی شده است.
۳. سرگرد...** و ۷ نفر پرسنل دیگر بدون مجوز با هلیکوپتر از بانه خارج شده‌اند.^{۴۰}

حوالی نیمه‌شب نیز این تلفن‌گرام با امضای فرمانده پادگان بانه برای دفتر امام و رونوشت آن به سپاه پاسداران ارسال شد: «توجه: اعلام خطر؛ پادگان بانه در چند نقطه آسیب‌پذیر و در حال سقوط و دیگر نیرویی در پادگان برای مقابله وجود ندارد. ... فرمانده پادگان بانه.» در هامش این سند نوشته شده است: «به سماجا گفته شد. جواب هواپیما فرستاده شد.»^{۴۱}

در گزارش لشکر ۲۸ نیز مواردی مربوط به وقایع امروز بانه بدین شرح آمده است: «حمله

* در گزارش‌های قبل همین روز ذکر شد.

** در سند نام فرد آمده است.

گروه‌های مسلح به پادگان بانه ادامه داشته و در ساعت ۴:۳۰ همان روز در اثر ترکش خمپاره دشمن ۲ نفر سرباز شهید و ۲ نفر مجروح گردیده‌اند و عمل بارریزی با دشواری صورت گرفته است. ... گزارش پادگان بانه حاکی است نفراتی از عناصر مسلح به صورت انفرادی در حال حرکت به طرف گردنه خان و جاده سقر دیده شده‌اند.^{۴۲}

۴۷۴

تحركات مسلحانه و ایذایی غرب کشور امروز در مریوان، پاوه، شاهین‌دژ، نقده و میان‌دوآب ادامه یافت. در مریوان، به پادگان چند بار با خمپاره‌انداز و دیگر سلاح‌ها حمله شد. انتقال یک شهید و ۴ مجروح از مریوان به کرمانشاه^{۴۳}، نشانه تلفات ناشی از این حمله است.

در پاوه بازهم مناطق مختلف شهر از ارتفاعات با خمپاره مورد حمله قرار گرفت.^{۴۴} مسجد جامع پاوه، از جمله این نقاط بود و به همین دلیل نماز جمعه امروز، در این مسجد برگزار نشد.^{۴۵} به گفته مسئول روابط عمومی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی پاوه، امروز سیزدهمین روزی است که به سبب این درگیری‌ها مغازه‌های شهر تعطیل است.^{۴۶} علاوه بر خسارات حملات روز جاری، خیرگزاری پارس خیر داد یک نفر از سه مجروح روز سه‌شنبه هفته گذشته، به نام زهرا بهرامی هفده‌ساله که در بیمارستان پاوه بستری بود، امروز به شهادت رسید.^{۴۷}

در شاهین‌دژ، بازهم از حدود نیمه‌شب گذشته، حمله مسلحانه به شهر و مقر سپاه شروع شد که تا ساعت ۳:۳۰ بامداد امروز، ادامه یافت. در این حمله چند گلوله خمپاره به اطراف پمپ‌بنزین اصابت کرد.^{۴۸} به‌منظور مقابله با این وضعیت، امروز ساعت ۱۳:۵۰، دوزدزانی فرماندهی سپاه، این پیام را برای ستاد مشترک ارتش ارسال کرد: «تقاضا می‌شود جهت تأمین برادران پاسدار مراغه برای پشتیبانی نیروهای مستقر در شاهین‌دژ که هر شب مورد حمله عناصر ضدانقلاب واقع می‌شوند اقلام مشروحه زیر را که امکان تأمین از طرف پادگان مراغه وجود دارد اقدامات لازم صورت گیرد.

۱. سلاح سنگین با مهمات مربوطه (تفنگ ۱۰۶ دو قبضه)؛ ۲. بی‌سیم با برد بلند؛ ۳. جیب جهت

نصب سلاح‌های سنگین (۲ دستگاه).^{۴۹}

در ساعت ۲۱، ستاد مشترک با ذکر درخواست یادشده، پیامی بدین شرح برای عملیات نیروی زمینی ارتش ارسال کرد: «دستور فرمایید که موضوع فوق را بررسی و اقدام نمایند، ضمناً چنانچه حرکت ستون میان‌دوآب به‌زودی انجام شود به سپاه پاسداران محل اطلاع داده شود که مهاجمین را درگیر داشته باشند تا با یک عمل غافلگیرانه از فرار و پخش آنان جلوگیری شود.»^{۵۰}

در نقده، متأثر از شهادت یک جوانمرد در روز گذشته، فضایی ناآرام ایجاد شد. در تلفن‌گرام ستاد مشترک به ژاندارمری آمده است: «طبق اعلام شهربانی نقده تعدادی از جوانان قسمت ترک‌نشین شهر پس از تشییع جنازه غلامعلی سلیمانی با دادن شعارهایی علیه فدائی، دمکرات به محله کردنشین حمله و سپس در خیابان ارتش با حالت عصیان به کتاب‌فروشی حنیف

حمله و نشریات مجاهدین خلق را به آتش کشیده چون امکان دارد در روزهای آتی امکان این درگیری باشد و نیروی فعلی پلیس نیز قادر به برقراری نظم نباشد دستور فرمایید مقامات مسئول به نیروهای مسلح محلی اعم از ژاندارمری، سپاه پاسداران و مجاهدین گروه‌های پاک‌سازی دستورات لازم جهت همکاری با پلیس در این‌گونه موارد صادر نمایند.^{۵۱}

در میان‌آب، بازهم نیروهای مستقر در پلیس راه، نیمه‌شب، مورد حمله قرار گرفتند و تیراندازی متقابل تا حدود ۳ بامداد امروز، ادامه یافت.^{۵۲}

۴۷۵

مین‌گذاری جاده‌ها، اقدامی ساده و کم‌هزینه و درعین‌حال، به‌خصوص از نظر ایجاد فضای ناامنی و رعب‌پرازده است، از این‌رو مسئله مین‌گذاری به یکی از مسائل عمده این روزها تبدیل شده است. ساعت ۱۷ امروز، یک دستگاه کمپرسی در جاده قدیمی حیدرآباد - نقره روی مین رفت و منهدم شد. در گزارش ژاندارمری به دفتر ریاست جمهوری درباره این حادثه آمده است: «نظر به اینکه امکان دارد در محل دیگری از این جاده مین‌گذاری شده باشد، از لشکر ارومیه درخواست شده تا با اعزام کارشناس نسبت به بازدید و پاک‌سازی جاده مذکور اقدام نمایند.»^{۵۳}

امروز همچنین ستاد مشترک ارتش هشدار داد: «حزب کومه‌له [و] دمکرات پس از تخلیه شهر سقز اطراف شهر را مین‌گذاری و عده‌ای از ضدانقلابیون در زیرزمین‌ها جهت ضربه‌زدن مخفی شده است.»^{۵۴} این هشدار بر مبنای خبری است که روز گذشته، اطلاعات سپاه ارومیه به اطلاعات عملیات سپاه در تهران ارسال کرده و از مین‌گذاری اطراف سقز و تحرک مخفیانه در تونل زیرزمینی این شهر به‌وسیله پیشمرگان کومه‌له و دمکرات خبر داده بود.^{۵۵}

همچنین ستاد مشترک ارتش امروز، با امضای سرلشکر شادمهر رئیس ستاد مشترک، خطاب به «گیرندگان: ۱. نیروی زمینی ۲. نیروی هوایی ۳. نیروی دریایی ۴. ژاندارمری ۵. سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ۶. شهربانی» این پیام را ارسال کرد: «رویدادهای اخیر و اطلاعات واصله حاکی است اکنون که ضدانقلابیون از تفاوت‌های موضعی و تهاجم به پادگان‌ها نتیجه‌ای نگرفته‌اند و در موقعیت نامساعدی می‌باشند درصدد مین‌گذاری در جاده‌ها و نقاط حساس منطقه غرب می‌باشند به‌طوری‌که استحضار دارند جنگ با مین یکی از بزرگ‌ترین مشکلاتی که واحد متحرک را در محظور قرار خواهد داد و موجب تضعیف روحیه و تقلیل کارایی واحدها می‌شود و سرعت واحدها را مواجه با خطرات و اشکالات می‌نماید در این موقع است که بایستی واحدهای مهندسی رزمی با کلیه امکانات مسیرها را قبل از حرکت و عبور واحدها پاک‌سازی نمایند و واحدها به هر اثر کوچکی که احتمال مین‌گذاری در آن منطقه باشد مشکوک باشند.

ر. سماجا سرلشکر شادمهر^{۵۶}

۴۷۶

در وضعیت وجود بحران میان ایران و امریکا، هرگونه موضع‌گیری ایران راجع به شوروی بالطبع اهمیت زیادی دارد. امروز بازم وزیر امور خارجه ایران نشان داد که مسئله افغانستان برای ایران از بهره‌برداری از اختلافات دو ابرقدرت اهمیت بیشتری دارد.

صادق قطب‌زاده درمورد پیشنهاد افغانستان مبنی بر مذاکره با ایران و پاکستان گفت: دولت کنونی افغانستان نمی‌تواند به نام مردم این کشور صحبت کند. بنابراین نخست باید ارتش شوروی از افغانستان خارج شود تا ما بتوانیم با دولتی که مردمی باشد مذاکره کنیم. درحال حاضر، معلوم نیست دولت افغانستان حکومت می‌کند یا شوروی، ولی آنچه مسلم است شوروی در آن کشور حکومت می‌کند و گرنه لزومی به حضور نیروهای نظامی این کشور نبود و چنین به نظر می‌رسد که مذاکره باید با خود روسیه انجام گیرد.^{۵۷}

درباره موضوع مذاکره یادشده در سخنان قطب‌زاده، خبری که در ساعت ۲۰:۴۵ امشب، از رادیو لندن پخش شد قابل توجه است. در این برنامه خبری اعلام شد: رژیم کابل پیشنهاد کرده که با ایران و پاکستان گفت‌وگوهایی در راه عادی‌ساختن روابط دوطرف به عمل آورد و چنانچه ایران و پاکستان و ایالات متحده امریکا حدود مرزهای افغانستان را تضمین نمایند، امکان دارد نیروهای شوروی خاک آن کشور را تخلیه نمایند و افغانستان به صورت کشور بی‌طرفی درآید، اما وزیر امور خارجه امریکا گفت که این پیشنهاد فقط ظاهرسازی است. وزارت امور خارجه انگلستان هم گفت که این پیشنهاد یک اشکال اساسی دارد و آن این است که باید ابتدا تخلیه نیروهای شوروی اجرا شود و اوضاع موجود (اشغال) تقیح گردد. مفسر رادیو لندن افزود: «به‌میان کشیدن پای پاکستان و ایران و ایالات متحده در تضمین حدود مرزهای افغانستان درواقع بدان معناست که این کشورها درواقع رژیم کابل را به رسمیت می‌شناسند و این درست همان چیزی است که شوروی می‌خواهد».^{۵۸}

درحال موضع ایران در سخنان امروز وزیر امور خارجه انعکاس یافت؛ وی گفت: «ما در این کنفرانس [وزرای امور خارجه کشورهای اسلامی] حضور نیروهای شوروی در افغانستان را محکوم خواهیم کرد، زیرا حضور این نیروها برای ما غیرقابل قبول است».^{۵۹}

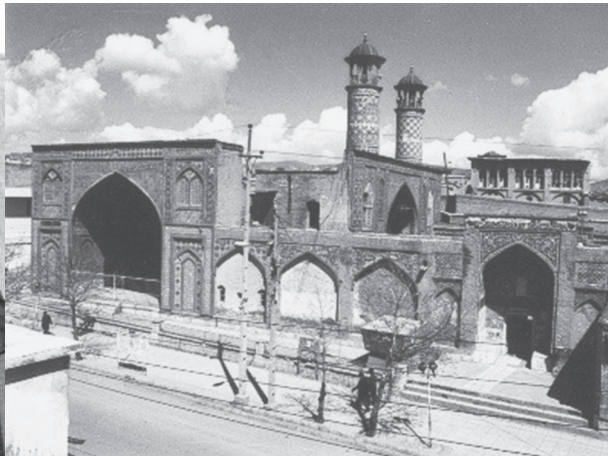
آقاشاهی وزیر امور خارجه پاکستان، نیز گفت: به‌رغم این تصورات که برخی اعضای هوادار شوروی در گردهمایی مانند سوریه، لیبی و سازمان آزادی‌بخش فلسطین خواهند کوشید تا گردهمایی را به اتخاذ موضعی نرم‌تر در قبال افغانستان ترغیب کنند، درباره خروج کامل نیروهای شوروی از افغانستان وحدت‌نظر کامل وجود دارد.^{۶۰}

ضمیمه گزارش ۴۷۰: گزارش تفصیلی از مراسم اولین نماز جمعه سندج بعد از درگیری‌های اخیر در فضایی نظیر موقعیت کنونی سندج که بعد از روزها درگیری شدید از دست گروه‌های مدعی مسلح آزاد شده است، برگزاری نماز جمعه با مشکلاتی عدیده روبه‌رو است و تمهیدات خاص خود را می‌طلبد. نویسنده کتاب ۲۲ روز حماسه و ایثار در سندج که خود از محققان و مطلعان قضایای کردستان در سال‌های اول پیروزی

انقلاب است، پس از ذکر مراسم بعضی شهرهای ایران به سنندج پرداخته و نوشته است: «اما نماز جمعه در مرکز بحران، یعنی شهر نسبتاً آرام گرفته سنندج در فضایی متفاوت تر در حال برگزاری است. در میان نمازگزاران قشری از متدینین که حداقل چهار جمعه بلکه ماه‌ها را سپری کرده و موفق به برپایی و شرکت در نماز جمعه نگردیده‌اند و اینک با حفظ موضع بی طرفی شان نسبت به طرفین جنگ چنین توفیقی را مغتنم شمرده‌اند، به چشم می‌خورند. اگرچه این اولین نماز جمعه‌ای است که پس از سقوط حاکمیت جریانات مارکسیستی منعقد می‌گردد و هنوز ابر ناامیدی از آسمان شهر رخت برنسته است، اما قشر مسلمان و متعصب مذهبی شهر، به رغم خطرات جانی احتمالی از سوی گروه‌ها، چنین فرصتی را به فال نیک می‌گیرند و با شرکت در مراسم نماز، مجدداً اعتماد نسبی شان را به حاکمیت جمهوری اسلامی و فاتحان سنندج ابراز می‌کنند. قشر وفادار و در رأس آنها پیشمرگان مسلمان کرد با شیفستگی هرچه تمام‌تر در این مراسم حضور یافته و بی‌شک شوق و ذوق زایدالوصفی وجود ایشان را فرا گرفته است، زیرا اغلب، ماه‌هاست که در مهاجرت به سر برده و اساساً حضور در دیارشان محروم بوده‌اند. اما در پیشاپیش قشر سوم نمازگزاران غیربومی، محمد بروجردی است که اهمیت حضور در این مراسم را مؤکداً به رزمندگان سپاه گوشزد می‌کند. او در اینجا نیز بخش مهمی از جامعه سنندجی را که زنان و دختران مسلمان هستند، نادیده نمی‌گیرد.

یکی از دانشجویان دختر اعزامی از تهران، لانه جاسوسی امریکا، می‌گوید: "حضور در نماز جمعه یکی از کارهای مهم ما بود که باید با لباس کردی می‌رفتیم و پشت سرشان نماز می‌خواندیم. حتی از لهجه کردی استفاده می‌کردیم. بالاخره ما باید با این مردم دوست می‌شدیم، باینکه کردی بلد نبودم، ولی وقتی با لهجه‌شان صحبت می‌کردم خیلی خوششان می‌آمد."

یکی دیگر از این دانشجویان [دختر] که به دلیل تسلط به زبان کردی، نسبت به هم‌زمان خود نقش فعال‌تری ایفا کرده است از اولین نماز جمعه سنندج خاطره‌ای را نقل می‌کند که بیانگر حال و هوای این لحظات است: "در راه‌اندازی نماز جمعه می‌خواستیم بگویم که همه چیز عادی شده است، وقتی رسیدیم به مسجد چون ته جیب مانتوهای هر کدام از ما نارنجک بود، اصلاً چون مثل نقل و نبات بود فراموش کرده بودیم نارنجک همراهمان است. یکی از خانم‌های انتظامات که کرد بود کیف من را که گشت یک‌دفعه فریاد کشید: نارنجک، نارنجک، این نارنجک دارد، تو بازداشتی،..." مدیریت و نقش فعال محمد بروجردی در این مراسم و استمرار حضور او در سنندج و سخنرانی‌اش قبل از نماز جمعه هفته بعد، گویا حاوی این پیام است که همه این سختی‌ها و محنت‌ها و شهادت‌ها و جراحت‌ها برای برپایی

نگاه محمد بروجردی به مسجد جامع و اهمیت نماز جمعه و نقش پررنگ وی در برگزاری اولین نماز جمعه بعد از ماه‌ها غربت مسلمانان سنندج

نماز بوده است و برای او بی‌شک مسرت‌بخش و غرورآفرین است که صحن و حیاط مسجد جامع (سنندج که به شدت صدمه دیده است) از نمازگزاران پر شده و بانگ الله‌اکبر در اطراف مسجد و داخل شهر آنی قطع نمی‌شود. فرمانده عملیات سپاه کردستان، از اینکه به نماز جمعه سنندج پوشش خوب تلویزیونی داده نشد و آن‌چنان که باید آن را منعکس نکردند، ابراز تأسف می‌کند. این حضور مردمی در شرایطی است که به‌زعم خبرنگار کیهان شهر هنوز حالت جنگ‌زده دارد و مردم از امکانات رفاهی بی‌بهره‌اند و فاقد آب و برق و تلفن می‌باشند. اما شرکت دو وزیر بهداری و پست‌وتلگراف همراه برخی دیگر از مقامات اجرایی کشور و نیز حاکم شرع کردستان که هرسه قبل از خطبه‌ها به ایراد سخنرانی می‌پردازند، نویدبخش بسیج منابع و امکانات جدید برای بازسازی شهر و تحکیم هرچه بیشتر امنیت است.^{۶۱}

منابع و مآخذ روزشمار ۱۳۵۹/۲/۲۶

۱. روزنامه کیهان، ۱۳۵۹/۲/۲۸، ص ۴.
 ۲. روزنامه بامداد، ۱۳۵۹/۲/۲۷، ص ۹.
 ۳. روزنامه انقلاب اسلامی، ۱۳۵۹/۲/۲۸، ص ۴.
 ۴. روزنامه بامداد، ۱۳۵۹/۲/۲۷، ص ۹.
 ۵. همان
 ۶. خبرگزاری پارس، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۵۸، ۱۳۵۹/۲/۲۶، صص ۱ و ۲، بغداد - خبرگزاری فرانسه، ۱۵ مه ۱۹۸۰ (۱۳۵۹/۲/۲۵).
 ۷. سند شماره ۲۸۷۵۹۸ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ۰۷ (رکن ۲) به کمیته هماهنگی، ۱۳۵۹/۳/۱۷.
 ۸. سند شماره ۲۸۷۵۹۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ستاد لشکر ۹۲ زرهی (رکن ۲) به استاندار خوزستان (معاونت سیاسی انتظامی)، ۱۳۵۹/۳/۱۴.
 ۹. سند شماره ۰۳۴۲۲۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از استانداری خوزستان به وزارت کشور (اداره کل امور انتظامی)، ۱۳۵۹/۴/۲۴.
 ۱۰. خبرگزاری پارس، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۵۷، ۱۳۵۹/۲/۲۷، ص ۱۲، بخش عربی رادیو صوت‌الجماهیر، ۱۳۵۹/۲/۲۶.
 ۱۱. روزنامه بامداد، ۱۳۵۹/۲/۲۷، ص ۲.
 ۱۲. روزنامه بامداد، ۱۳۵۹/۲/۲۸، ص ۱۲.
 ۱۳. همان، ص ۳.
 ۱۴. سند شماره ۴۱۴۴۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از استانداری کرمانشاه به وزارت کشور، ۱۳۵۹/۲/۲۹.
 ۱۵. سند شماره ۴۱۴۲۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از شاجا به وزارت کشور، ۱۳۵۹/۲/۲۷.
 ۱۶. روزنامه کیهان، ۱۳۵۹/۲/۲۷، ص ۱.
 ۱۷. سند شماره ۰۳۴۰۱۳ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ژاجا (رکن ۲ - دایره اطلاعات) به دفتر ریاست جمهوری، ۱۳۵۹/۳/۱.
 ۱۸. روزنامه کیهان، ۱۳۵۹/۲/۲۷، ص ۲.
 ۱۹. سند شماره ۵۷۵۱۳ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش نوبه‌ای اطلاعاتی معاونت عملیات و اطلاعات نازجا (مدیریت اطلاعات) شماره ۳۵، ۱۳۵۹/۲/۲۸، ص ۱.
 ۲۰. سند شماره ۵۷۵۰۶ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ:
- گزارش نوبه‌ای اطلاعاتی معاونت عملیات و اطلاعات نازجا (مدیریت اطلاعات) شماره ۳۴، ۱۳۵۹/۲/۲۵ تا ۱۳۵۹/۲/۲۷، ص ۱.
۲۱. روزنامه کیهان، ۱۳۵۹/۲/۲۷، ص ۲.
۲۲. سند شماره ۴۱۳۶۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ستاد عملیات غرب کشور به ستاد مرکزی تهران، ۱۳۵۹/۲/۲۶.
۲۳. سند شماره ۰۴۱۳۸۷ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: تلفن‌گرام از سماجا۳ (مرکز فرماندهی) به سپاه پاسداران، ۱۳۵۹/۲/۲۶.
۲۴. سند شماره ۰۴۱۳۶۶ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از سپاه غرب به مرکز فرماندهی عملیات، ۱۳۵۹/۲/۲۶.
۲۵. روزنامه کیهان، ۱۳۵۹/۲/۲۷، ص ۲.
۲۶. روزنامه انقلاب اسلامی، ۱۳۵۹/۲/۲۷، ص ۱.
۲۷. همان، ص ۲.
۲۸. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۵۹/۲/۲۷، ص ۶.
۲۹. روزنامه انقلاب اسلامی، ۱۳۵۹/۲/۲۸، ص ۳.
۳۰. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۵۹/۲/۲۷، ص ۶.
۳۱. روزنامه انقلاب اسلامی، ۱۳۵۹/۲/۲۸، ص ۳.
۳۲. روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۹/۲/۲۷، ص ۲.
۳۳. مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی^(ره)، صحیفه امام (مجموعه آثار امام خمینی^(ره))، جلد ۱۲، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، چاپ پنجم ۱۳۸۹، صص ۲۹۴ و ۲۹۵.
۳۴. روزنامه اطلاعات، ۱۳۵۹/۲/۲۷، ص ۲.
۳۵. سند شماره ۰۴۱۳۹۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: تلفن‌گرام از سماجا۳ (مرکز فرماندهی) به سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ۱۳۵۹/۲/۲۶.
۳۶. سند شماره ۰۴۱۴۴۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از عملیات سپاه زنجان به مرکز فرماندهی، ۱۳۵۹/۲/۲۶.
۳۷. سند شماره ۴۱۳۸۶ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: تلفن‌گرام از سماجا۳ (مرکز فرماندهی) به ژاجا (پست فرماندهی)، ۱۳۵۹/۲/۲۶.
۳۸. سند شماره ۰۴۱۴۴۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین.
۳۹. سند شماره ۴۱۳۶۹ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ژاجا (رکن ۳ - مرکز فرماندهی) به دفتر ریاست جمهوری، ۱۳۵۹/۲/۲۶.

۴۰. سند شماره ۵۷۵۰۶ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین.
۴۱. سند شماره ۳۹۰۲۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: تلفن گرام از پادگان بانه به دفتر امام، ۱۳۵۹/۲/۲۶.
۴۲. سند شماره ۵۷۵۱۳ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۲.
۴۳. سند شماره ۵۷۵۱۳ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۲.
۴۴. سند شماره ۴۱۳۷۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ژاجا (رکن ۳ - مرکز فرماندهی) به دفتر ریاست جمهوری، ۱۳۵۹/۲/۲۶.
۴۵. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۵۹/۲/۲۷، ص ۱.
۴۶. روزنامه بامداد، ۱۳۵۹/۲/۲۷، ص ۲.
۴۷. روزنامه بامداد، ۱۳۵۹/۲/۲۸، ص ۳.
۴۸. سند شماره ۴۱۳۷۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ژاجا (رکن ۳ - مرکز فرماندهی) به دفتر ریاست جمهوری، ۱۳۵۹/۲/۲۶.
۴۹. سند شماره ۴۱۳۶۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از سپاه (مرکز فرماندهی) به سماجا ۳ (مرکز فرماندهی)، ۱۳۵۹/۲/۲۶.
۵۰. سند شماره ۴۱۳۹۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از سماجا ۳ (مرکز فرماندهی) به نازجا (مدیریت عملیات)، ۱۳۵۹/۲/۲۶.
۵۱. سند شماره ۴۱۳۸۹ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: تلفن گرام از سماجا ۳ (مرکز فرماندهی) به ژاجا، ۱۳۵۹/۲/۲۶.
۵۲. سند شماره ۴۱۳۷۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ژاجا (رکن ۳ - مرکز فرماندهی) به دفتر ریاست جمهوری، ۱۳۵۹/۲/۲۶.
۵۳. سند شماره ۴۱۳۷۸ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ژاجا (رکن ۳ - مرکز فرماندهی) به دفتر ریاست جمهوری، ۱۳۵۹/۲/۲۶.
۵۴. سند شماره ۰۴۱۳۸۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: تلفن گرام از سماجا ۳ (مرکز فرماندهی) به ژاجا، ۱۳۵۹/۲/۲۶.
۵۵. سند شماره ۴۱۳۲۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از اطلاعات ارومیه به اطلاعات و عملیات مرکز، ۱۳۵۹/۲/۲۵.
۵۶. سند شماره ۴۱۳۸۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از سماجا ۳ (مرکز فرماندهی) به نیروهای زمینی و هوایی و دریایی، ژاندارمری، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و شهربانی، ۱۳۵۹/۲/۲۶.
۵۷. روزنامه بامداد، ۱۳۵۹/۲/۲۷، ص ۹.
۵۸. خبرگزاری پارس، نشریه گزارش های ویژه، شماره ۵۷، ۱۳۵۹/۲/۲۷، ص ۳، بخش فارسی رادیو لندن، ۱۳۵۹/۲/۲۶.
۵۹. روزنامه بامداد، ۱۳۵۹/۲/۲۷، ص ۹.
۶۰. روزنامه انقلاب اسلامی، ۱۳۵۹/۲/۲۸، ص ۴.
۶۱. مجید نداف، ۲۲ روز حماسه و ایثار در سندهج، تهران: مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه جامع امام حسین (ع)، ۱۳۸۹، صص ۵۱۷ و ۵۱۸.